

SANT JORDI

per Xavier Renedo

Segons el *Llibre dels fets*, el primer cavaller que va entrar dins la ciutat musulmana no va ser ni català, ni aragonès ni formava part dels reforços internacionals que s'havien afegit a l'exèrcit del rei. I, a més, no el va veure cap soldat o cap cavaller de l'exèrcit de Jaume I.

E segons que els sarraïns nos contaren, deien que van veure entrar primer a cavall un cavaller blanc amb armes blanques. E açò deu ésser nostra creença que fos sant Jordi, car en històries trobam que en altres batalles l'han vist de cristians e de sarraïns moltes vegades.

L'aparició en moments decisius d'un setge

El primer cavaller va ser sant Jordi. Els únics que el van poder veure van ser els sarraïns, que, però, no van aconseguir identificar-lo: només van veure un cavaller amb armes blanques damunt un cavall blanc. És Jaume I qui, amb el suport d' 'històries' que és molt possible que siguin cròniques de les croades, acaba donant crèdit al relat dels sarraïns i l'identifica amb sant Jordi. No m'estendré sobre aquesta qüestió, perquè allargaria massa aquesta nota. Em limitaré a assenyalar que l'aparició de sant Jordi en els moments decisius d'un setge o d'una campanya militar és molt freqüent en les cròniques de les croades. A tall d'exemple en citaré només una història, en versió adaptada al català modern, extreta de la *Vida del benaventurat e gloriós sant Jordi*, però procedent, en última instància, de les cròniques de les croades.

Es llegeix a la *Història antiocena* que, quan els cristians van anar a assetjar la ciutat de Jerusalem, un jove molt bell i resplendent es va aparèixer a un prevere i li va dir que era sant Jordi, cap i regidor dels exèrcits dels cristians, i que havien de portar les seves relíquies a Jerusalem, ja que estaria amb ells.

Quan van ser davant de la ciutat de Jerusalem, van començar a atacar la ciutat i van aixecar les escales per pujar-hi, però cap cristià no gosava enfilem-s'hi: amb tanta força es defensaven els sarraïns! Va aparèixer allí de sobte el meu senyor sant Jordi amb armes blanques i amb una creu vermella, i va començar a pujar les escales. Els cristians, en veure-ho, van pujar darrera seu sense por, van pendre la ciutat i van matar tots els sarraïns.

Les similituds entre aquesta escena i el paràgraf 84 del *Llibre dels fets* són evidents: el setge d'una plaça important, la por dels combatents cristians a acostar-s'hi, l'aparició de sant Jordi, etc. (Potser la única diferència és que en aquest relat sant Jordi no pot muntar a cavall perquè ha d'entrar a Jerusalem enfilant-se per una escala). Les 'històries d'altres batalles entre cristians i sarraïns' de què parla Jaume I contenen escenes com aquesta i són la base que permet, segons la lògica del seu relat, a Jaume I d'identificar el cavaller blanc amb sant Jordi.

Altres referències de Sant Jordi

Segons explica Ramon d'Alòs-Moner en la seva monografia sobre la llegenda de sant Jordi, publicada el 1926, aquesta és la primera referència a la intervenció del sant en una batalla a les lletres catalanes medievals. És la primera, però no pas la única, ja que en altres cròniques medievals es parla d'aparicions de sant Jordi en batalles similars. La més reculada en el temps és la que el situa al costat del comte Borrell II en la reconquesta de Barcelona a finals del segle IX. Qui difon la notícia, però, està a uns quants segles de distància dels fets que narra. Es tracta del cronista valencià Pere Anton Beuter a la *Segunda parte de la Crónica General*.

Diversos textos situen una altra aparició de sant Jordi en el setge i la conquesta d'Osca l'any 1096 a mans del rei Pere I d'Aragó. En aquest cas els testimonis també són molt tardans: un 'miracle' que apareix al final de la ja citada *Vida del benaventurat cavaller e gloriós màrtir sant Jordi*; una carta de Jaume Pérez, bisbe de València; les *Cròniques d'Espanya* de Pere Miquel Carbonell i el *Anales de Cataluña* de Narcís Feliu de la Peña. La història que s'explica en aquests textos es basa en la coincidència en el temps del moment final, és a dir el de l'assalt definitiu, de dos setges que en realitat mai no van arribar a coincidir: Osca (1096) i Antioquia (1098). L'acció comença en el setge d'Antioquia, dins de la primera croada, i acaba a l'Osca musulmana assetjada per Pere I d'Aragó. Un cavaller alemany, que en algunes versions d'aquest relat resulta ser de la família dels Montcada, és traslladat per sant Jordi del setge d'Antioquia al setge d'Osca amb tanta rapidesa que, com explica P.M. Carbonell, «lo cavaller pensà que tota la batalla era una», és a dir el cavaller no s'adona que ha canviat d'escenari i de contrincants. El cavaller participa en la conquesta d'Osca i, un cop ocupada la ciutat, descobreix, parlant en llatí, que li serveix de 'lingua franca', el que li ha passat i on és.

Aquest miracle és molt interessant, per una banda, per la seva vinculació llegendària amb la família dels Montcada, que va tenir un paper tan decisiu en la conquesta de Mallorca i, per l'altra, també és interessant per la doble

vinculació de sant Jordi amb les croades d'Ultramar i amb les croades, de dimensions més modestes, catalanoaragoneses.

Sant Jordi a la campanya de conquesta de València

A la *Crònica de sant Joan de la Penya*, escrita per encàrrec de Pere III a mitjan segle XIV, s'explica una altra història protagonitzada per sant Jordi, aquest cop a la campanya de conquesta de València, una història força semblant a la del paràgraf 84 del *Llibre dels fets*. A diferència del que passa en el relat de Jaume I, aquest cop es tracta d'un atac musulmà contra el campament del Puig, no pas d'un atac cristià contra València. Jaume I, lluny de València en aquells moments, no va poder intervenir en la defensa del campament, però sant Jordi ho va fer per ell.

Consta que molts sants de paradís no tan solament ajudaven a Jaume I quan lluitava contra els musulmans, ans encara ajudaven als seus vassalls quan combatien en nom seu contra els sarraïns, car es diu que, com ell hagués tramès alguns nobles i cavallers al regne de València, ço és lo noble En Bernat Guillem d'Entença, e d'altres cavallers d'Aragó e de Catalunya, e fossin en un munt que ara és conegut amb el nom de Santa Maria del Puig, e tota la morisma vingués contra ells en la batalla que entre ells va ser gran, se'ls va aparèixer sant Jordi amb molts de cavallers del paradís, i els va ajudar a vèncer en la batalla, per la qual ajuda no va morir cap cristià..

L'assalt definitiu a Mallorca

Jaume I narra aquesta mateixa batalla, que, segons F. Soldevila, devia tenir lloc a finals d'agost o a principis de setembre del 1237, en els paràgrafs 218-219 del seu llibre. (També se'n parla en el capítol XII de la *Crònica de Desclot*). La narració de Jaume I té més d'un punt de contacte amb el relat de l'assalt definitiu a Mallorca el 31 de desembre del 1229. Es tracta d'una batalla també decisiva, perquè la victòria sarraïna hauria suposat la destrucció del campament del Puig i, de retruc, una més que previsible retirada de l'exèrcit cristià i potser el fracàs gairebé definitiu de la campanya que tan bé havia començat uns anys abans amb les conquestes de Morella i de Borriana. No és estrany, doncs, que el dia comenci gairebé igual tant al campament de Mallorca com al del Puig, és a dir amb misses, comunions generals i crits de «Santa Maria! Santa Maria!».

Tot sembla, doncs, a punt per una aparició miraculosa de sant Jordi en una batalla transcendental. Jaume I, però, no va optar per aquesta alternativa. Sí que ho va fer, en canvi, la *Crònica de sant Joan de la Penya*, incrementant de passada els resultats espectaculars de la victòria, ja que assenyala que no hi va morir cap cavaller. (El *Llibre dels fets* parla de tres cavallers morts, i

Bernat Desclot de tres cavallers i de set peons). La *Crònica de sant Joan de la Penya* no parla, però, de l'aparició providencial del sant en l'entrada a Mallorca. Sant Jordi podia fer possible, com ja hem vist, que un cavaller lluités gairebé alhora a Antioquia i a Osca, però no era convenient que aparegués dos cops en la mateixa crònica.

© Xavier Renedo